

О. В. Поляковаспірант та викладач кафедри адміністративного,
фінансового та банківського права
ПрАТ «ВНЗ «Міжрегіональна Академія управління персоналом»

ХАРАКТЕРИСТИКА ТА ОРГАНІЗАЦІЙНІ ОСНОВИ ПОНЯТТЯ ВИКОНАВЧИХ НАПИСІВ НОТАРІУСАМИ

У статті розглядається характеристика виконавчого напису нотаріуса як позасудового виду захисту цивільних прав та законних інтересів, відповідно до нормативної бази України.

Розглядаються проблеми вирішення питань, що гальмують процес впровадження теоретичних розробок, що полегшать роботу нотаріальної діяльності. Виокремлено визначальні ознаки виконавчого напису, до яких, зокрема, належать те, що він: вважається видом нотаріального акту-документа, в якому фіксується результат нотаріального провадження; має властивість виконавчого документа; спрощений порядок виконання в порівнянні з судовою формою правового захисту.

Наведено результати аналізу механізму виконавчого напису нотаріуса, як нотаріальної дії, що націлена на реалізацію суб'єктивних прав з метою досягнення визначеного правового результату. У межах дослідження визначено сутність та місце нотаріальної форми в системі реалізації виконавчих написів нотаріусів. Розкрито природу виконавчого напису нотаріуса як правової категорії, що характеризується багатоаспектністю.

Конкретизовано значення поняття «нотаріат», особливості нотаріальної форми, предмету, сутності, мети та основних завдань, принципів нотаріальної діяльності в Україні результати аналізу існуючих підходів та нормативних документів до оцінки на результат нотаріальної діяльності в Україні та інституту нотаріату.

В процесі дослідження здійснено, систематизацію найбільш істотних функцій нотаріату та виявлено, що в даний час проблема механізму пошуку комплексних адміністративно-правових норм для реалізації виконавчих написів нотаріусами реагування, залишається актуальною та потребує забезпечення функціонування. Розглянуто види виконавчих написів на основі критеріїв поділу та стадії вчинення виконавчого напису та умови для вчинення виконавчих написів за формальними ознаками.

Ключові слова: нотаріат, нотаріус, нотаріальні органи, виконавчий напис, боржник, право.

Обґрунтування актуальності теми дослідження. У науково-правових дослідженнях виконавчий напис нотаріуса розглядається як нотаріальна дія, як засіб захисту цивільних прав, як розпорядження нотаріуса про стягнення грошової суми з боржника до кредитора або про повернення чи передача майна кредитору, здійснена за документами, що підтверджують зобов'язання боржника.

Характеристика функціонального призначення виконавчого напису нотаріуса являється важливим елементом утвердження правопорядку та захисту прав людини, що потребує ґрунтовного наукового переосмислення, оскільки на практиці продовжують виникати питання безспірності вимог стягувача, підстави оскарження цієї нотаріальної дії до суду тощо. У фаховій літературі слушно зазначається, що виконавчий напис

нотаріуса як окремий спосіб захисту цивільних прав є законодавчо встановленою альтернативою більш складному процесу судового захисту. Законодавчого визначення поняття «виконавчий напис» на даний час немає, в юридичній літературі існує декілька точок зору щодо нього.

Дану статтю присвячено загальній характеристиці становлення впливу виконавчих написів нотаріуса та теоретичним дослідженням основ становлення функціонування нотаріату в Україні.

Актуальність цього дослідження полягає в характеристиці поняття виконавчих написів нотаріуса, відповідно до теоретичних досліджень та нормативної бази України.

Метою статті є ґрунтуванні змісту важливих складових виконавчого напису нотаріуса як позасудового виду захисту цивільних прав та інтересів.

Основний зміст дослідження. У сучасних наукових дослідженнях, які присвячені питанню вчинення нотаріусами виконавчих написів, зазначається, що ця проблема є однією із складових частин нотаріальної діяльності.

Само слово «нотаріус» походить від латинського слова «note», що означає «знак». Поняття нотаріату тлумачиться у різних контекстах:

- як система органів та посадових осіб, в тому числі нотаріусів, які вчиняють нотаріальні дії;

- як галузь права;

- як галузь законодавства;

- як наука та навчальна дисципліна.

Очевидно, що протягом усієї історії розвитку держави і права нотаріальна діяльність була складовою юридичної діяльності та є складовою правової системи будь-якої країни. Повноваження нотаріальних та квазінотаріальних органів щодо вчинення нотаріальних дій є об'єктивно необхідними та затребуваними суспільством. Нотаріальна діяльність – це вид правової діяльності, що має превентивний характер і включає сукупність постійно або систематично здійснюваних публічних дій, спрямованих на юридичне закріплення безспірних цивільних прав і фактів (надання офіційної сили та достовірності юридичним правам, фактам і документам), які вчиняються нотаріусом та квазінотаріальними органами, з метою забезпечення захисту прав і законних інтересів фізичних та юридичних осіб, які звернулися за вчиненням нотаріальних дій та наданням правової допомоги. Сутність нотаріальної діяльності полягає в діях органів нотаріату, спрямованих на вчинення нотаріальних дій в інтересах фізичних та юридичних осіб, які звертаються до них за наданням правової допомоги, результатом яких є посвідчення прав, а також фактів. юридичного значення [1].

Аналіз сутності нотаріальної діяльності як організаційно-правової форми, її юридично-владної природи, завдань і функцій нотаріуса дозволяє стверджувати, що нотаріус не може бути приватним. Це завжди державний орган. Термін «приватний» відноситься не до нотаріату, а до організаційних форм нотаріальної діяльності. Суть нотаріальної діяльності, яку здійснює нотаріус приватної практики, не змінюється – залишається юрисдикційна. Існує думка, що запровадження приватного нотаріату знищило монополію держави на нотаріальну діяльність. Про це говорити неправомірно, оскільки нотаріальні дії завжди вчиняються

від імені держави і мають державно-публічний характер [2].

Предметом нотаріального процесуального права є суспільні відносини, що регулюються цим правом. Існує думка, що нотаріальне процесуальне право входить до предмета регулювання цивільного процесуального права. Це пояснюють тим, що і суд, і нотаріат розуміють ту ж саму функцію захисту прав і законних інтересів. Заперечуючи це, можна вказати, що нотаріат виконує функцію захисту прав і законних інтересів власності, як виняток, тільки під час вчинення трьох нотаріальних дій: вчинення виконавчих написів, протестів векселів і посвідчення неоплати чеків. Вчиняючи решту нотаріальних дій, нотаріуси містять охорону прав і інтересів. При цьому захист прав не має остаточного характеру. Акти нотаріальних органів можуть бути оскаржені в суді чи арбітражному суді [3].

В існуючій розгалуженій системі юрисдикційних форм захисту цивільних прав нотаріальна форма займає самостійне місце поряд із судовою та іншими альтернативними формами захисту (адміністративний, арбітражний суд, арбітраж, медіація). Юрисдикційним органом у цьому випадку, на якого законодавець покладає повноваження щодо здійснення захисту порушених прав, є нотаріус. Водночас, на відміну від суду, нотаріус є органом безперечної юрисдикції, компетенція якого спрямована насамперед на надання офіційної сили та достовірності юридичним правам, фактам і документам [4].

Слід зазначити, що виконавчий напис нотаріуса, як виконавчий документ, є формою реалізації підсудності. Повноваження нотаріусів на безспірне стягнення боргу. Надання документам виконавчої влади дозволяє використовувати їх як виконавчі документи, за якими можливе примусове виконання.

До основних завдань нотаріату відносять: забезпечення охорони та захисту прав, свобод і законних інтересів фізичних осіб та колективних суб'єктів, а також сприяння нормальній реалізації належних цим суб'єктам прав та покладених на них обов'язків, забезпечення захисту та охорони усіх форм власності, попередження правопорушень, загальне зміцнення законності та підтримка належного рівня правопорядку [5].

Органи нотаріату виконують лише свої функції, серед яких можна виділити найбільш суттєві. Функція забезпечення безспірності та доказової сили документів. Нотаріально посвідчений договір у разі виникнення спору,

що виникає з договору, полегшує доведення стороною своїх прав у суді, оскільки зміст прав та обов'язків сторін договору, дійсність їх підписів і час виконання договору офіційно підтверджені нотаріально, а тому є достовірними та безспірними. Функція забезпечення законності при укладенні угод (контрольна функція). Стабільність договору, іншого договору чи правового акта пов'язана з їх законністю, а тому нотаріус перевіряє наявність необхідного складу юридичних фактів, у тому числі правоздатність і дієздатність сторін, належність їм суб'єктивних прав, які вони передають іншим особам. Функція надання правової допомоги особам, які звертаються за вчиненням нотаріальних дій [6].

Виконавчий напис нотаріуса як окремий спосіб захисту цивільних прав є законодавчо встановленою альтернативою більш складному процесу судового захисту. Поняття «виконавчий напис» в даний час в законодавстві відсутнє, в юридичній літературі щодо нього існує декілька точок зору. Виконавчий напис як виконавчий документ повинен відповідати вимогам, передбаченим ст. 4 Закону України «Про виконавче провадження» та з'явитися до відповідного виконавця [7].

Відповідно до загальної теорії нотаріального процесу відомо, що процедура вчинення будь-якої нотаріальної дії проходить певні етапи. Кожен етап складається з трьох етапів. До етапів першого етапу довіреності належать: 1) відкриття нотаріального провадження пов'язане з усною заявою особи про видачу довіреності; 2) підготовка до вчинення нотаріальної дії; 3) вчинення нотаріальної дії [8].

Звертається увага, що безумовним правом особи, яка звернулася до нотаріуса за вчиненням нотаріального провадження, має вважатися її право на відмову від вчинення нотаріальної дії на будь-якій стадії її вчинення, що повинно бути регламентовано в Законі України «Про нотаріат» [9].

Вчинення виконавчого напису нотаріусом є нотаріальною дією, яка полягає в посвідченні права стягувача на стягнення грошових коштів або витребування майна з боржника. При цьому нотаріус здійснює свою діяльність у сфері безспірної підсудності і не встановлює прав чи обов'язків учасників правовідносин, не визнає і не змінює їх, не вирішує по суті правові питання. Отже, виконавчий напис, вчинений нотаріусом, не породжує у стягувача права стягувати грошові кошти чи майно у боржника, а підтверджує, що таке право виникло у стягувача раніше. Метою вчинення виконавчого напису є надання стягувачу можливості реалізувати своє право на

примусове виконання зобов'язання боржником у позасудовому порядку [10].

Загальна характеристика вчинення виконавчих написів нотаріусами, яка висвітлена автором, конкретизує, що контекстуальне значення поняття «нотаріат», особливості нотаріальної форми, предмету, сутності, мети та основних завдань, принципів нотаріальної діяльності в Україні. В дослідженні було здійснено систематизацію найбільш істотних функцій нотаріату та розглянуто види виконавчих написів на основі критеріїв поділу та стадії вчинення виконавчого напису.

Список використаної літератури:

1. Долинська М. С. Становлення та розвиток законодавства про нотаріальну діяльність в Україні : дис. ... доктора юрид. наук : спец. 12.00.01. – теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень. Львів, 2017. 447 с., с. 21–22.
2. Комаров В. В., Баранкова В. В. Нотаріат в Україні : підручник. Х. : Право, 2011. 384 с., с. 70.
3. Радзівєвська Л. К., Пасічник С. Г. Нотаріат в Україні : навч. посібник. Київ : Юрінком Інтер, 2001. 529 с., с. 14.
4. Серветник А. Г. Виконавчий напис нотаріуса як спосіб реалізації нотаріальної форми захисту цивільних прав / Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису : дис. ... доктора філософії за спеціальністю 081 – Право / Національна академія внутрішніх справ, Міністерство внутрішніх справ України, Київ, 2020. 242 с., с. 44–45.
5. Апалькова І. С. Нотаріат в Україні: становлення та запровадження цифрових технологій. *Journal «ScienceRise: Juridical Science»*. 2021. № 2(16). С. 27–32, с. 29–30.
6. Комаров В. В., Баранкова В. В. Нотаріат в Україні : підручник. Х. : Право, 2011. 384 с., с.41–42.
7. Білоус Т. Й. Виконавчий напис як елемент захисту прав людини. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія : Юриспруденція*. 2020. № 44. С. 78–80.
8. Серая А. К. Нотаріальне посвідчення довіреностей : дис. ... д-ра філософії за спеціальністю 081 – Право / Нац. техн. ун-т України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського». Київ, 2021. Західноукраїнський національний університет, Тернопіль, 2021. 209 с.
9. Строкач І. І. Виконавчий напис нотаріуса в цивільному процесі : автореф. дис. ... канд. юрид. наук. 2018. URL: http://idpnan.org.ua/files/strokach-i.i.-vikonavchiy-napis-notariusa-v-tsivilistichnomu-protsesi-_a_.doc
10. Олена Демченко. Виконавчий напис нотаріуса як позасудова форма захисту цивільних прав та законних інтересів. *Підприємництво, господарство і право*. 2019. № 3.

Poliakov O. V. Characteristics and organizational foundations of the concept of executive inscriptions by notaries

The article considers the characteristics of the notary's executive inscription as an extrajudicial type of protection of civil rights and legal interests, in accordance with the regulatory framework of Ukraine.

The problems of solving issues that inhibit the process of implementing theoretical developments that will facilitate the work of notarial activities are considered. The defining features of an executive inscription are singled out, which include, in particular, the fact that it: is considered a type of notarial act-document in which the result of notarial proceedings is recorded; has the property of an executive document; simplified procedure of execution in comparison with the judicial form of legal protection.

The results of the analysis of the mechanism of the executive inscription of the notary, as a notarial act aimed at the realization of subjective rights with the aim of achieving a certain legal result, are presented. Within the framework of the study, the essence and place of the notarial form in the system of implementation of executive inscriptions of notaries is determined. The nature of the executive inscription of the notary as a legal category characterized by multifacetedness is revealed.

The meaning of the concept of "notary", features of the notarial form, subject, essence, purpose and main tasks, principles of notarial activity in Ukraine, the results of the analysis of existing approaches and regulatory documents to the assessment of the results of notarial activity in Ukraine and the notarial institute are specified.

In the process of the research, systematization of the most essential functions of the notary was carried out and it was found that currently the problem of the mechanism of finding complex administrative and legal norms for the implementation of executive inscriptions by notaries of response remains relevant and needs to ensure functioning. The types of executive inscriptions based on the criteria of division and the stage of execution of an executive inscription and the conditions for execution of executive inscriptions on formal grounds are considered.

Key words: notary, notary, notarial bodies, executive inscription, debtor, law.